

Notitie netwerksturing Klimaatadaptatie

Aanleiding

Eerder hebben Provinciale Staten al vier notities netwerksturing ter vaststelling aangeboden gekregen. De afgelopen periode is dit geëvalueerd en van advies voorzien door dhr. prof. M. van der Steen. Tussentijds heeft de maatschappelijke opgave "Klimaatadaptatie" niet stil gestaan. Zo zijn er door Zeeuwse overheden klimaat stresstesten uitgevoerd, zijn er mede op aangeven van Provinciale Staten projecten in gang gezet om alvast werk te maken van klimaatadaptatie en staan we aan de vooravond van de risicodialoog. Met het aanbreken van de fase van dialoog en de daaropvolgende fase van het opstellen van de Regionale Adaptatie Strategie is het belangrijk dat Provinciale Staten aan kunnen geven waar en welke rol zij willen spelen. Zodra de fase van risicodialoog doorlopen is, breekt het moment van kaders stellen aan.

a. Wat is het maatschappelijk vraagstuk en de gemeenschappelijke doelstelling

In 2014 is het nationale Deltaprogramma gepresenteerd, een visie van de gezamenlijke overheden in Nederland op de vraag hoe Nederland zich beschermt tegen klimaatverandering. Het Deltaprogramma is een visie voor 2050, met een doorkijk naar 2100.

Het voorkeursscenario voor de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie stelt de ruimtelijke inrichting van Nederland centraal. In 2050 moet de ruimte in ons land zodanig zijn ingericht dat we voorbereid zijn op extreme regenval, langdurige droogte, een grotere kans op hittegolven en een toename van het overstromingsrisico. Nederland dient dan voorbereid te zijn, zodat extreem weer niet tot grote schade en maatschappelijke ontwrichting leidt. Om dat doel te halen er in 2020 een adaptatiestrategie te zijn geformuleerd en geborgd, die vervolgens via concrete maatregelen wordt uitgevoerd.

De opgave Klimaatadaptatie maakt onderdeel uit van de provinciale maatschappelijke opgave "Klimaatadaptatie", waaronder tevens het Zeeuwse Deltaplan Zoetwater en de Herijking van het Deltaprogramma vallen.

Deze notitie gaat alleen over het deel "Klimaatadaptatie". Hier gaat het om de schaal van Zeeland, waarbij provincie, waterschap en gemeenten samenwerken aan het opstellen van de Klimaatadaptatie Strategie Zeeland (KaSZ) eind 2020.

Het Zeeuwse Deltaplan Zoetwater, wat begin 2020 gereed moet zijn, kent een versnelde doorlooptijd en zal als bouwsteen voor de opgave Klimaatadaptatie dienen. De Herijking van het Deltaprogramma kent het schaalniveau van heel Nederland en het gebied Zuidwestelijke Delta. Dit proces volgt een eigen planning en doorlooptijd.

De opgave Klimaatadaptatie komt voort uit bovengenoemde Deltaprogramma. Hier wordt via een aantal stappen naar een KaSZ toegewerkt (zie bijlage: Roadmap Klimaatadaptatie):

1. Uitvoeren van Klimaatstresstesten: Alle Zeeuwse overheden voeren uiterlijk medio 2019 een klimaatstresstest uit. De provincie doet dit voor haar eigen eigendommen en provinciale belangen. Hieruit moet een beeld ontstaan van de effecten van klimaatverandering op de eigen organisatie en het totale grondgebied Zeeland.
2. Voeren van de Risicodialoog: De dialoog zet in op twee punten: enerzijds het vergroten van bewustwording in de samenleving en anderzijds de basis leggen voor de strategie en uitvoeringsagenda. De risicodialoog biedt inzicht in welke kwetsbaarheden acceptabel zijn en welke om actie vragen. Concreet gaat het hier om het verschil tussen risico's die Zeeland wil vermijden (grote schade, kans dat er slachtoffers vallen, maatschappelijke ontwrichting) en risico's die 'hinderlijk' zijn (tijdelijke hinder, geen slachtoffers, geen schade). Als risico's om actie vragen is de risicodialoog de basis voor een afweging waar deze actie thuishoort; bij de samenleving of de overheid. Ook kan de risicodialoog tot nieuwe inzichten in kwetsbaarheden of oplossingen daarvoor leiden.
3. Opstellen Strategie en uitvoeringsprogramma: De kennis van de klimaatstresstesten en de opbrengst uit de risicodialoog wordt samengebracht in een KaSZ. Hierin wordt tevens de opgedane kennis uit al uitgevoerde projecten meegenomen. De strategie bestaat uit drie onderdelen: (1) de Zeeuwse strategie, (2) de lokale strategie en (3) aanbevelingen voor nader onderzoek of toekomstige vervolgacties.

Tussen bovengenoemde stappen zijn sterke dwarsverbanden. Zo wordt er al eerder gestart met het uitvoeren van concrete maatregelen wanneer dat kan en dit altijd binnen de KaSZ zal passen. Voorbeelden hiervan zijn de Stimuleringsregeling Groene Daken, vergroening van schoolpleinen, de Proeftuin Zoetwater en het afkoppelen van regenwater.

De opgave “klimaatadaptatie” is, zoals gezegd, onderdeel van een grotere maatschappelijke opgave. Tegelijkertijd vindt de herijking van het Deltaprogramma plaats. Ook zijn er onderdelen die een sterke samenhang hebben, maar geen onderdeel zijn van het te doorlopen traject richting een KaSZ. Deze onderdelen zijn al vastgelegd in het omgevingsbeleid. Denk hierbij aan de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Kaderrichtlijn Overstromingsrisico's (ROR), grondwaterbeheer of zwemwaterbeleid. Wél zijn er op onderdelen sterke raakvlakken. Deze zijn er ook met andere opgaven en programma's. Een sterke relatie ligt er met de toekomst landelijk gebied, met name op het vlak van droogte/zoetwater. Ook ligt er een sterke relatie met de opgave Energiestransitie en de daaruit voortvloeiende uitvoeringsprogramma's

De kaders voor de ontwikkelingen zijn eerder vastgelegd in:
- Zeeuws omgevingsbeleid

b. Hoe ziet het netwerk er uit en is het netwerk compleet?

Gezien de brede en complexe opgave die op Zeeland afkomt, is samenwerking cruciaal. Dit vanuit het besef dat geen enkele partij over voldoende deskundigheid, middelen, kennis en (landelijk) netwerk beschikt, om de bij deze opgave behorende taken en (gespreide) verantwoordelijkheden individueel op te kunnen pakken. Dat is ook de reden waarom de Zeeuwse overheden al in 2014 tot samenwerking hebben besloten bij de uitvoering van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Het totale netwerk van betrokken partijen is groot. Binnen klimaatadaptatie hebben met name overheden een sturende rol. Door hen wordt in de “Zeeuwse Waterochtend” nauw samen gewerkt aan het tot stand brengen van de KaSZ.

In een gezamenlijk Plan van aanpak hebben de Zeeuwse overheden in de Waterochtend afgesproken een gezamenlijke KaSZ op te stellen. In het Plan van aanpak is benoemd dat alle overheden de bovengenoemde stappen van stresstest, dialoog en strategie gezamenlijk doorlopen. De Waterochtend wordt ondersteund door een bestuurlijk Kernteam Klimaatadaptatie. Hierin hebben de gemeenten Middelburg (hitte), Tholen (droogte), SAZ+ (samenwerking afvalwaterketen Zeeland, wateroverlast), Waterschap (overstromingen) en provincie Zeeland (integratie) zitting. Het kernteam voorziet de Waterochtend van voorbereidende werkzaamheden om tot een KaSZ te komen.

Het totale netwerk dat betrokken is bij de totstandkoming van de KaSZ bestaat uit onder andere: Zeeuwse gemeenten, Veiligheidsregio, Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen, Natuur- en milieuorganisaties, ZLTO, Recreatieorganisaties, Woningbouwverenigingen, het bedrijfsleven (o.a. North Seaports), GGD. Naast deze partijen is er sprake van individuele ondernemers en initiatiefnemers die betrokken zijn.

Het karakter van het netwerk is open. De overheden zijn hierbij structureel verbonden aan de activiteiten, terwijl andere partijen bij delen van de opgave of enkel bij projecten betrokken zijn. Sommige organisaties hebben een trekkende rol, anderen nemen vooral deel. De focus van het netwerk ligt op Zeeland. Daarnaast is er op landelijk niveau aansluiting op het landelijke spoor klimaatadaptatie (Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie) en de landelijke ontwikkelingen rond Deltaprogramma grote wateren, zoet water etc.

c. Wat is de rol van de provincie hierbij

Per maatschappelijke opgave kan de provincie in het netwerk meerdere rollen hebben:

- Reguleren
- Regisseren
- Stimuleren
- Faciliteren
- Loslaten

Voor wat betreft de opgave Klimaatadaptatie is er regionaal nadrukkelijk voor gekozen om in de aanpak het gezamenlijke belang tot uiting te laten komen, zoals dit past bij de taken, bevoegdheden en middelen van de verschillende organisaties.

De rol van de provincie verschilt afhankelijk van de stappen in het te doorlopen proces. In ieder geval is de provincie verantwoordelijk voor het uitvoeren van haar eigen klimaatstresstest en de resultaten hiervan ter harte te nemen voor haar eigendommen en belangen.

In het samenwerkingsverband om te komen tot een gezamenlijke KaSZ heeft de provincie de rol om de samenhang tussen de 4 thema's van klimaatadaptatie te borgen, alsmede de voortgang te bewaken en de koppeling te leggen naar de nationale programma's. De gemeenten Middelburg, Tholen, SAZ+ en het Waterschap hebben de rol van trekker voor de 4 thema's. De provincie heeft daarbij dus een stimulerende, faciliterende rol. Dit komt met name tot uiting bij het vormgeven van de risicodialoog. Hierbij organiseert de provincie het proces, maar zijn het de maatschappelijke organisaties en medeoverheden die het proces maken. Hierbij is het van belang dat de gezamenlijke overheden vooraf duidelijk maken waar de grenzen liggen voor wat betreft uitkomsten van de risicodialoog. Dit bepaalt immers de ambitie van de KaSZ. De rol van de Provincie is daarmee via de instrumenten van de omgevingsverordening regulerend.

In de meeste gevallen is de rol van de Provincie ten aanzien van de genoemde doelstellingen die van aanjagen, stimuleren, faciliteren en waar nodig regisseren. Dit gebeurt door ambtelijke en bestuurlijke inzet om partijen bij elkaar te brengen en te verbinden, door het verlenen van subsidies voor specifieke projecten of aan een organisatie voor meerdere activiteiten, door met kennis en expertise ontwikkelingen aan te jagen en door gezamenlijke trajecten met partijen. Afhankelijk van de uitkomsten van de KaSZ – zal de provincie ook de rol van reguleren aannemen.

Specifiek Zoetwater en wateroverlast zijn onderwerpen waarbij de belangen voor Zeeland zo groot zijn (met name voor de landbouw) dat een regierol voor de provincie voor de hand ligt. Dit geldt ook voor het stellen van normen voor regionale waterkeringen.

d. Welke instrumenten kan de provincie inzetten?

Tijdens het traject naar een KaSZ wordt met name netwerksturing als instrument ingezet. Door de inzet van expertise, maar met name via het regisseren van het proces. Op het onderdeel Zoetwater zal de provincie extern vooral een trekkende rol vervullen. Uiteindelijk zal bij de KaSZ een beleidskader en uitvoeringsprogramma horen. Het ligt voor de hand dat daarin een aantal instrumenten voor de provincie samen komen:

- Normering: Regionale waterkeringen en het voorkomen van wateroverlast wordt gereguleerd via normering. Deze normen stelt de provincie vast.
- Ruimtelijke ordening: De KaSZ zal ruimtelijk verankerd moeten worden. Dit gebeurt in de omgevingsvisie en –verordening. Ook werken sommige onderdelen in waterschaps- en gemeentelijke planvorming door.
- Subsidies: Er zijn al reeds enkele subsidieprogramma's gestart voor groene daken en groene schoolpleinen. Tevens worden er zoetwater projecten gesubsidieerd via cofinanciering met EU-geld.

e. Welk proces wordt beoogd? Wat is de (voorlopige) planning?

Voor een groot deel wordt het proces in gezamenlijk bepaald en uitgevoerd. De verschillende fases kennen wel een ander proces. Met name de risicodialoog wordt een open proces beoogd, waarbij alle betrokken partijen en geïnteresseerden deel kunnen nemen. Het opstellen van de KaSZ vervolgens, is een wat geslotener proces, waarbij met name de Zeeuwse overheden aan zet zijn. Jaarlijks wordt in die uitvoering een gelijkaardige cyclus doorlopen, die een sterke relatie heeft met de P&C-cyclus.

Periode	Actie extern	Actie PS
Maart 2018		<u>Zicht op Beleid-sessie</u>

Juli 2019 September 2019	Afronden klimaatstresstesten, bundeling van de resultaten en bespreken aanpak risicodialog en verdere proces.	<u>Zicht op Beleid-sessie</u> <u>Agenderen</u> Op basis van de <u>Notitie netwerksturing</u> geven PS kaders mee voor het te doorlopen proces.
Oktober-December 2019	Starten en uitvoeren risicodialog.	Individuele deelname PS-leden aan risicodialog
Januari 2020	Bundelen resultaten risicodialog.	<u>Richting geven</u> Op basis van de resultaten van de risicodialog wordt een <u>Hoofdpijnen notitie</u> opgesteld die als basis voor de KaSZ dient. PS geven naar aanleiding van deze notitie eventuele aandachtspunten voor de op te stellen concept-KaSZ mee. Hierbij is met name aandacht voor de onderwerpen waarvan PS hebben aangegeven een kaderstellende rol willen hebben.
Medio 2020	Vaststelling concept-KaSZ in de Waterochtend	
Najaar 2020	Consultatie achterbannen concept KaSZ (Raden, Staten, AV)	<u>Richting geven</u> Op basis van de concept-KaSZ wordt een <u>Hoofdpijnen notitie</u> opgesteld. PS geven naar aanleiding van deze notitie eventuele aandachtspunten voor de definitieve KaSZ mee.
Voorjaar 2021	Vaststelling KaSZ in Raden, Staten en AV	<u>Kaders stellen</u> PS stellen de definitieve KaSZ vast. De KaSZ wordt op basis hiervan doorvertaald in beleid bij de eerste herziening van de Omgevingsvisie en bijbehorende verordening.

f. Is er duidelijk zicht op een eindproduct, bijvoorbeeld een visie, een convenant of een beleidsstuk?

Het beoogde eindproduct is de oplevering van de Klimaatadaptatie Strategie Zeeland (KaSZ) met bijbehorend uitvoeringsprogramma. Deze wordt opgeleverd en vastgesteld eind 2020/begin 2021 en bevat een aanpak waarop Zeeland in 2050 klimaatbestendig is ingericht. De KaSZ zal vervolgens worden vertaald in beleid, programma's en uitvoering.

g. Hoe is de informatievoorziening (zowel regulier als incidenteel) naar PS?

Zie e.

KLIMAAT ADAPTATIE ZEELAND

Het klimaat verandert. Hierdoor neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor onze economie, gezondheid en (water)veiligheid.

In 2020 moeten alle overheden besloten hebben hoe ze met risico's van de klimaatverandering om gaan. Dit wordt vastgelegd in een Klimaatadaptatie Strategie. Zeeland beseft dat bij deze brede en complexe opgave samenwerking cruciaal is. Daarom is in Zeeland een integraal Kernteam Klimaatadaptatie opgesteld.

Het Kernteam is verantwoordelijk voor een integrale advisering over klimaatadaptatie aan de Waterrochtend. De Waterrochtend doet voorstellen aan de dagelijkse besturen van de Zeeuwse overheden over de klimaatadaptatiestrategie.

De te doorlopen stappen zijn uitgebreid toegelicht in een integraal plan van aanpak en zijn hiernaast schematisch weergegeven.

